

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИЧНОСТІ

Рубанець О. М.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії*

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Актуальність дослідження історичної пам'яті виходить за рамки розвитку історичної науки. Історична пам'ять пов'язана із способом відтворення минулого в сучасних політичних, наукових, освітніх та інформаційних процесах. Причому відтворення існування минулого в сучасному – у вигляді історичної традиції та історичної пам'яті – у різних суспільних процесах може бути підпорядковане різній меті. З історичною пам'яттю та її збереженням пов'язані багато проблем – від збереження добросусідських відносин і налагодження міжнародної співпраці з різними країнами, в тому числі й насамперед із країнами-сусідами, до формування ідентичності й автентичності.

Проблеми історичної пам'яті стосуються не тільки теперішнього, а й майбутнього. Історична пам'ять відіграє важливу роль у вирішенні проблеми самоідентифікації як системного відновлення цілісності суспільної системи та формування її стратегій розвитку.

Нині динамізм соціальних трансформацій і соціокультурних перетворень, швидкі зміни в соціокультурному оточенні та гуманітарній сфері зумовлюють необхідність переходу від розгляду ідентичності як статичної, завершеної історичної та соціокультурної характеристики до виявлення й дослідження рівнів ідентифікації, які виявляють прагнення особистості відчувати свою єдність з різними соціальними групами і суспільством.

Народи, які мають багатовікову історію та розвинені механізми підтримання й передачі культурного спадку, у складних, нелінійних умовах сьогодення – в умовах міграції та життя у різних державних спільнотах – стикаються з необхідністю формування ієрархії ідентифікацій. Традиційними рівнями ідентифікацій залишаються сімейно-рідова, етнічна, релігійна і культурна.

В умовах сучасного глобального світу на перший план усе частіше постає необхідність ідентифікації з культурою та вимогами суспільства проживання, а також ідентифікація з державою, яка вимагає виконання громадянських обов'язків. Глобальний та європейський досвід показує,

що в умовах сильної держави ідентифікація з суспільством проживання та державою стає основною. Потужні демократії не закривають і не забороняють інші рівні ідентифікації. Вищий рівень державної ідентифікації проявляється у виконанні громадянських обов'язків та в можливостях представників різних народів підніматися на вищі шаблі управління та влади, демонструючи відданість інтересам суспільства, яке довірило їм виконання певних суспільних функцій.

Держави, які відчувають слабкість – в економічному, політичному чи соціокультурному вимірі – часто навіть в європейському контексті вдаються до механізмів акультурації та асиміляції. Але це призводить до розвитку протилежних тенденцій – до утворення анклавів, які зберігають свою соціокультурну ідентичність і традиції, демонструючи інколи суспільству невиконання певних вимог, що висуюються до одягу та поведінки в закладах освіти та ін.

Формування європейських націй ґрунтується на європейських і демократичних цінностях – визнанні рівності, свободи і справедливості. Прагнення до європейської інтеграції створює вимоги, які виключають будь-яку нерівність у реалізації соціокультурного потенціалу різних народів. Це означає, що жодний з рівнів ідентифікації не може бути заблокованим чи піддаватись утискам і приниженню. Сильна країна – вільні народи – могутня держава передбачає визнання складності ідентифікації.

Історична доля, наприклад, кримськотатарського народу пройшла через великі випробування. Існування кримськотатарського етносу в рамках Української держави зумовлює необхідність забезпечення механізмів ідентифікації на всіх рівнях, у тому числі на суспільному і державному, для утворення механізмів інтеграції соціокультурної спільноти в суспільство та визнання її гідного місця в суспільстві.

Ієрархія ідентифікації, яка характеризує різні ідентифікаційні прагнення, може мати складну конфігурацію в умовах відторгнення території проживання. На неї також впливають геополітичні трансформації, які характеризують перехід до багатопольярного світу. За цих умов дотримання норм міжнародного права та Конституції стає визначальним орієнтиром для формування державницької ідентифікаційної стратегії. Відношення до історичного минулого і до історичної спадщини є чинником, що впливає на ідентифікаційні стратегії сьогодення. При розгляді ідентичності історична спадщина постає як соціокультурне надбання, що зберігається у традиціях і культурі народу.

Складність ідентифікаційних стратегій характеризує динамізм життя народу в умовах сьогодення та визначає його долю в контексті його устремлінь і прагнень.

При дослідженні історичної пам'яті неприпустимі редукціонізм, що передбачає редукцію до певного рівня ідентифікації. Така історична пам'ять не може бути інтегральною та об'єднуючою. Негативний вплив на історичну пам'ять здійснюють анахронізація та презентизм. Анахронізація сприяє міфологізації автентичності, виносячи проблеми її формування за межі історичних наукових досліджень, прийнятих у світовій та європейській науці методологій і процесів верифікації та фальсифікації. Анахронізація виносить автентичність у далеке минуле, яке фактично перестає бути об'єктом історичного дослідження та стає фактично джерелом породження міфу автентичності. Презентизм нав'язує сучасні уявлення та поняття сучасної свідомості на історичні процеси. Це трансформує сутність історичних процесів і може сприяти їх включенню у пропагандистські треки. Історична пам'ять як основа ідентичності може бути розвинена лише на основі історико-наукових досліджень. Водночас не можна ігнорувати значний і зростаючий вплив сучасних ідеологічних і політичних процесів на формування історичної пам'яті.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-41>

ВІДНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Саснко Т. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри екології, хімії та хімічної технології
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
м. Київ, Україна*

Дудар Т. В.

*доктор технічних наук, професор,
професор кафедри екології, хімії та хімічної технології
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
м. Київ, Україна*

Стражденними виявились терени України, яка перетворилась не на незалежну, а лише на декларативно проголошену державу, такий собі випробувальний полігон для пограбування, приниження, зухвалого нападу «братнього» північного сусіда та незліченних внутрішніх